

Duhovnost starodavne liturgije¹

Med liturgisti in teologi je prisotna splošno priznana resnica, da prav vsaka oblika obreda uteleša v sebi neko posebno vrsto duhovnosti, ki je primerna za določen obred. Tako na primer vzhodni obredi želijo poudarjati skrivnostni vidik duhovnega življenja, hkrati pa tudi vlogo ikon v spodbujanju pobožnosti do našega Gospoda, naše Gospe in svetnikov. Starodavni obred svete maše uteleša duhovnost in duhovne nauke, ki so usmerjeni k vsem generacijam in časom. S "starodavnim obredom" mislimo na obred, ki ga je kodificiral sveti Gregor Veliki in ki je bil v teku stoletij deležen zelo počasnega organskega razvoja. Zadnji izdani misal, ki je sodil v tak organski razvoj, je bil tisti iz leta 1962.

Dandanes v Cerkvi prevladuje splošno prepričanje, da je bil liturgični razvoj srednjega veka pravzaprav dekadenten in da bi se potemtakem morali vrniti k apostolskemu ter zgodnjemu obdobju Cerkve, saj naj bi le tako lahko spoznali bodisi kaj je prava liturgija bodisi kakšna je božja volja v zvezi z njo. V resnici pa je tako prepričanje v temelju zgrešeno. Poleg tega, da so bili moderni liturgični strokovnjaki (z modernimi merim na tiste iz zadnjih stotih let) površni v svojem razumevanju liturgij zgodnje Cerkve, je prepričanje, da naj bi bil srednjeveški liturgični razvoj nekakšen odklon, v resnici zanikanje pristnega (avtentičnega) razvoja, vseskozi temelječega na razumevanju svete maše kot žrtve, *daritve* (poudaril S. M.). Še več, takšne zgrešene trditve imajo namen ozirati

se na dobo, ko je bila liturgija domnevno "prvinska", s čemer želijo podkrepiti svojo napačno teologijo svete maše kot obeda.

Naš namen ni dati zgodovinski poduk, temveč razložiti eno izmed temeljnih premis tega besedila, da je starodavni obred svete maše dejansko posledica delovanja božje roke, ko je Bog v svoji previdnosti skozi zgodovino uporabljal svetnike, da bi obredje razvijali v skladu z njegovo voljo. Želja po zavrnitvi naše liturgične dediščine se mi zdi v resnici želja po zavrnitvi tega, kar je doslej storil Bog. Ker gre za delo Boga in njegovih svetnikov, liturgija v sami naravi obreda uteleša določena duhovna načela, ki so vredna naše pozornosti. Povsem jasno je, da jih v celoti ne moremo zaobjeti, saj se bomo osredotočili le na štiri: 1. zavedanje svoje grešnosti, 2. potrebnost samoodpovedi,

3. izpopolnjevanje v kreposti in 4. nekatere vidike v zvezi z molitvijo. Vsa ta načela so bistvene sestavine kakršnegakoli zdravega duhovnega življenja.

I. ZAVEDANJE GREHA

Prvo je zavedanje naše grešnosti. Starodavni obred svete maše se začneja z molitvami pod oltarjem, ko se duhovnik obrne proti njemu, oltarju svoje mladosti. Oltar je seveda kraj, kjer se dogaja žrtvovanje za naše grehe, zato duhovnik prosi Boga, naj sodi njegovo življenje. Že na samem začetku je zelo jasno podano sporočilo, da na tem svetu obstajata tako dobro kot zlo. Ker je "Confiteor" [molitev priznanja grehov, op. p.] zahtevan pri vsaki maši, nam daje starodavni obred jasno vedeti, da smo grešili. Duhovnik, nato pa tudi ljudstvo, prizna grehe ne le Bogu, ampak tudi vsem nebeškim zborom, to je določenim svetnikom in hkrati svetnikom nasploh. Duhovnik mora svojo grešnost izpovedati sam, neodvisno od ljudi, kar je dejanje zgleda ljudem, obenem pa se s tem poudarja, da se mora duhovnik ponižno zavedati svoje osebne grešnosti. Duhovnik celo skozi ves obred ponavljajoče prosi, naj bo očiščen in naj mu bo odpuščen. Na tak način goji držo ponižnosti in nevrednosti pred Bogom, da mu je dovoljeno opravljati to, kar mu po duhovniški službi pritiče. Duhovnik, ki molitve ne jemlje resno, ne more premagati svojega napuha. Ko se duhovnik približa oltarju, prosi, naj bodo grehi ljudem odpuščeni, zatem pa, ko počasti oltar, izrecno prosi za odpuščenje lastnih grehov.

V starodavnem obredu ima vsekakor mesto tudi "Kyrie", ki je klic k božjem usmiljenju, pred branjem evangelija pa duhovnik znova prosi, naj mu Bog očisti srce in usta. Poleg molitve "Confiteor" je spominjanje duhovnikovih grehov morda najočitnejše prisotno v daritveni molitvi "Suscipe, sancte Pater" ["Sprejmi, sveti Oče"; molitev pred posvetitvijo kruha in vina v Telo in Kri, op. p.]. Duhovnik v tej molitvi izreka, da predaja

brezmadežno hostijo v "očiščenje svojih preštevilnih grehov, prestopkov in zametovanj".

Za duhovnika je potrebno, da se stalno spominja svoje grešnosti in dovzetnosti za zlo, saj bo na tak način dobil trden vzgib, da izruje greh iz življenja. Prav tako mora duhovnik to početi zato, da se bo zavedal nevrednosti prinašanja daritve in nujnosti stremljenja k čistosti ter svetosti, kajti zgolj tako bo lahko daritev vredno prinašal. Ker je prvi korak v smeri posvečujoče popolnosti zavedanje in priznanje lastne grešnosti, te molitve povsem upravičeno veljajo za zelo pomembne v duhovnem življenju duhovnika. Nihče izmed nas, ki imamo pred očmi škandale in grehe, povezane z duhovščino v zadnjih štiridesetih letih, si ne bi smel želeti odstranitve teh molitev; ne iz daritvenega dela svete maše ne iz svete maše kot take. Laiki si morajo želeti duhovnikov, nad katerimi greh ne bi imel moči. Ena izmed poti, da se to uresničuje, so ravno mašne molitve, v katerih duhovnik izpoveduje, da sveto daritev ne prinaša le ljudem, ampak tudi sebi. Če ima duhovnik občutljivo vest in če ve, da mora ostati čist za voljo prinašanja daritve, bo ljudstvo po njem prejelo več milosti od Boga. Dandanes ljudski glas pravi, da stanje duhovnika ni pomembno, dokler je sveta maša veljavna. Čeravno je res, da za veljavno opravljanje maše duhovniku ni potrebno biti v stanju milosti, je še vedno njegova dolžnost biti v čim večji meri svet, saj s svetostjo toliko bolj koristi tistim, ki so mu kot duhovnemu pastirju zaupani v oskrbo.

Pri sveti daritvi znotraj maše obstajata dve vrsti zasluženja. Prvo zasluženje se nanaša na prostovoljno žrtev našega Gospoda, ki je po rokah duhovnika predana Bogu Očetu v odkupitev naših grehov. Tu imamo v mislih dejstvo, da je sveta maša soudeležba pri žrtvi na Kalvariji in da je zasluženje, ki izhaja iz te daritve, neskončno, kajti to, kar je žrtvovano, je Neskončno samo. Poleg tega bistvenega in prvotnega zasluženja imamo opraviti tudi z drugotnim zasluženjem, ki izhaja iz trojega: 1. svetosti duhovnika, 2. svetosti ljudi, ki svoje posamezne daritve po rokah

duhovnika pridružijo daritvi in 3. obreda kot takega. Da bi vsi skupaj od svete maše odnesli čim več, moramo storiti vse, da pomagamo duhovnikovi svetosti, to je, da za njegovo doseganje svetosti v življenju prinašamo lastne molitve in mrtvičenja [lat. mortificatio, op. p.]. Kaj takega je mogoče le tedaj, ko je duhovnik deležen stalnega opozarjanja o svoji možnosti, da pade v greh, v kolikor se ne opira na božjo milost. Nič nam ne koristi, če želimo to resničnost pozabiti in jo odstraniti iz obreda. Zavedanje naše grešnosti je namreč nujno potrebno za duhovni napredek, starodavni obred pa v tem oziru ni v ničemer pomanjkljiv.

Beseda "kultura" izvira iz latinske besede "cultus". Čeprav nam naša tema ne dovoljuje razvijati razpravo v smeri vloge ali pomena kulture, se moramo zavedati dejstva, da je kult, kar je liturgija obredov določene prevladujoče religije, tisti, ki opredeljuje kulturo določene družbe. To smo v zgodovini dobro videli na primeru protestantskih uporov, ravno tako pa celo v našem času, in sicer takrat, ko je Cerkev spremenila obred maše in ko se je posledično katoliška kultura v naši domovini [ZDA, op. p.] zrušila. Bistvo tega dogajanja nas uči o tem, da moramo biti predani takemu obredu, ki bo prenašal sporočilo o naši grešnosti, v kolikor želimo preoblikovati svojo kulturo. Če pričakujemo, da se bo naša družba zavedala greha, mora biti v prvi vrsti duhovnik dovzeten za izpovedovanje lastne grešnosti, ko pristopa k oltarju. Vse milosti prihajajo na svet po katoliški Cerkvi. Ker je naš sedanji obred pomanjkljiv, obstaja verjetnost, da zavajamo svet s tem, ko mu govorimo, da smo mu pripravljeni posredovati tiste milosti, o katerih naj bi ta obred pričal.

II. SAMOODPOVED, NENAVEZANOST IN MRTVIČENJE

Drug duhovni vidik starodavnega obreda, ki se v njem kaže na različne načine, je spodbujanje samoodpovedi in mrtvičenja. Eden izmed najbolj značilnih pojavov takšnih

duhovnih idealov je tišina. Velikokrat se srečujemo z ljudmi, ki so večič v govorjenju in to večino prevečkrat uporabljajo, torej preveč govorijo. Ponavadi je takšno obnašanje posledica tega, da so tovrstni ljudje polni samih sebe. V naši človeški naravi je zapisano, da vedno uživamo v tem, če kaj počnemo v prid zadovoljevanju telesnih potreb, ki izhajajo iz telesnih značilnosti. Ljudje pogosto govorijo, da so v nekem "razpoloženju" ali "nerazpoloženju", da nekatere stvari storijo, nekaterih pa ne. Ko storijo nekaj, kar se sklada z njihovim ugajanjem, pri tem občutijo določen užitek. Enako velja za govorjenje: skušnjave se spojijo z govorjenjem; ravno to je tisto, proti čemur se bori starodavni obred. Ko od ljudi zahteva tišino, jim ponudi možnost, da govorjenje ni več stvar skušnjave.

Veliko pogovorov sem imel z laiki, ki so bili prvič navzoči pri starodavnem obredu. Vsi so se spopadali z močnim odporom do obreda zaradi tišine. Tega seveda niso neposredno priznali, vendar je bilo iz pogovorov z njimi razvidno, da niso imeli radi dejstva, da pri tem obredu niso nagovorjeni zato, da bi odgovarjali oziroma da bi se od njih zahtevalo govorjenje. Sveti Janez od Križa je večkrat govoril, da je pred vstopom v mistično kontemplacijo njegova "hiša", kakor je sebe označeval, postala tiha. S tem je mislil na utišanje vseh svojih strasti in nagibov. To je za nas znamenje, da moramo biti tihi, moramo se rešiti samih sebe, saj drugače ne bomo mogli doseči vrhov popolnosti. Stara sveta maša nam to pomaga razumeti. Še več, uči nas, da nam ni potrebno biti v središču pozornosti s tem, ko govorimo. Obred ne bo imel večjega pomena in globine, če bomo [laiki, op. p.] pri njem govorili.

Stari obred goji tudi občutek nenavezanosti duhovnika na ljudstvo, saj je obred v celoti določen s strani Svete Matere Cerkve. V Stari zavezi dobro vidimo, da je Bog dal zelo natančna navodila za njegovo pravilno slavljenje. Ta primer je ključen za razumevanje liturgije, in sicer na dva načina. Prvič, vedeti moramo, da liturgija ni naše dejanje, ampak je dejanje Boga po duhovniku. Ne gre za nekaj,

kar mi počnemo, temveč je v svojem bistvu nekaj, kar počne Bog, kajti posvečevanje ne more obstajati brez Boga, ki je prvo počelo Daritve. Drugič, vedeti moramo, da gre pri vsem skupaj za Boga in ne za ljudi. Bog, ne ljudje, namreč določa, kako naj ga slavimo. Pozaba te temeljne značilnosti se je v moderni dobi izkazala za pogubno in je odprla pot napačnemu tolmačenju, češ da bomo ljudje sami zase po svojem okusu določali, kako naj slavimo Boga. Takšno prepričanje je napačno zato, ker je Bog tisti, ki nam govori, katera vrsta slavljenja ga veseli in katera ni deležna blagoslova, zato je zgolj on tisti, ki odreja, kakšen naj bo obred. Na začetku je bilo omejeno, da je Bog v teku časa liturgijo oblikoval po svojih svetnikih, ki so bili napolnjeni z božjo ljubeznijo. Vse, kar so storili zanj, je namreč prišlo od njega in se k njemu vračalo. Stari obred nam daje pomemben duhovni nauk: če bomo sveti in bomo s tem veselili Boga, je naša naloga ta, da se prilagodimo liturgiji in ne da iz nje delamo nekaj, kar sami poljubno odrejamo tako, kot bi nam ugajalo.

Še več, ker je Bog tisti, ki določa obred, se, izhajajoč iz tega, stalno učimo, da sveta maša ni stvar nas, ampak stvar Boga. Mi smo zgolj drugotni vidik obreda. To starodavni obred jasno izraža, da nam je nadzor nad liturgijo odvzet, s tem pa prihajamo do priznanja, da je liturgija stvar Boga in ne nas. Čeprav želimo od svete maše prejeti kar največ darov, mora biti vseeno glavni dar predan nazaj k Bogu. Drugače rečeno: sveti postajamo zato, ker dajemo Bogu večjo slavo. Tudi tisto, kar na nas vpliva in k nam prihaja od Boga, konec koncev govori ravno o Bogu.

Tradicionalni obred, ko določa, kako naj se ga izvaja, prinaša duhovniku dva pomembna duhovna darova. Prvi dar je mir. Duhovnik se namreč ukloni božji volji s tem, da zvesto sledi točno določenim mašnim rubrikam, ki morajo biti upoštewane. Kot duhovnik imam s tem veliko izkušenj in ne morem najti dovolj dobrih besed, ki bi potrjevale izjemnost tega duhovnega miru. Duhovniku se ni potrebno obremenjevati, kaj bo izbral ali rekel in pri

tem skrbel, kaj si bo o tem mislilo ljudstvo. Ni mu potrebno poslušati kakega liturgičnega komiteja, ki bi mu vsiljeval, kaj naj počne pri maši ali kako naj jo vodi. Drugi duhovni dar je ta, da tradicionalna liturgija uči duhovnika samoodpovedi in včasih tudi mrtvičenja, saj obred ni v njegovi domeni. Maša ni stvar duhovnika in zato nikakor ne more biti pogojena z njegovo osebnostjo.

Jasno je, da lahko mašo opravlja le duhovnik, vendar ima v starodavni liturgiji priložnost, da nase pozabi in se s seboj ne obremenjuje. Ves obred je namreč določen s strani Cerkve, ki je "Vox Dei", "Glas Boga". Dana mu je možnost, da se osvobodi samega sebe in nasploh vsega posvetnega s ciljem, da popolnoma vstopi v to, kar skrivnost in sveta resničnost predstavljata, ter tako od njiju kar največ odnese. V najbolj popolni obliki duhovnik deluje "in persona Christi", "v osebi Kristusa". To je mogoče le tedaj, ko je njegova osebnost zmanjšana. Brez tega ne more biti podoben Kristusu. Ker opravlja mašo obrnjen k Bogu in ne k ljudstvu, njegova osebnost ni tisto, kar tvori obred. Zmožen je svojo osebnost pustiti ob strani, saj se edinole tako lahko popolnoma posveti služenju Bogu. Ko govorimo o služenju v liturgiji, se dobro zavedamo, da duhovnik v prvi vrsti in v največji meri služi Bogu. Ko se danes v povezavi z duhovniki uporablja besedna zveza "sveta služba", se prepogosto misli na neke vrste družabno opravilo, namesto na služenje Bogu, kar je pravi pomen.

Pri stari maši sta na voljo le dve možnosti in obe sta zelo natančno predpisani. Prva možnost je votivna maša, ki je lahko opravljena ob določenih dnevih in ob določenih pogojih. Kljub temu je to nekaj zunanjega v odnosu do obreda kot takega. Druga možnost so izbirne molitve za posebne namene, kot npr. molitev za dež, za mir ali kaj podobnega. Tudi te molitve so izredne narave in duhovnikova izbira v teh primerih ni nekaj poljubnega, pač pa je usklajena s predpisi. Cilj tega je, da so pri liturgiji možnosti izbire čim manjše, saj to spodbuja duhovnikovo pokorščino

nadrejenim, samoodpoved in zmanjševanje samega sebe; vse to je namreč potrebno za duhovno življenje. Če je dovoljenih mnogo možnosti, je to nekaj, kar deluje v nasprotju z duhovnikovo samoodpovedjo in povečuje samovoljo, kajti obred postane podrejen duhovnikovi poljubni izbiri. Poleg tega ga to navdaja z občutkom, da je liturgija njegova domena in ne domena Boga, ki deluje po njem.

Pomanjkanje duhovnikove izbire uči odmaknjenosti od posvetnega, obenem pa laike uči samoodpovedi, saj ti vedo, da jim ni dopuščeno manipulirati z duhovnikom, naj izvaja tako liturgijo, ki jim ugaja, ker enostavno vedo, da na liturgijo nimajo vpliva. Zbrana odmaknjenost od posvetnega je temeljna za razumevanje liturgije in vsakega zdravega duhovnega življenja. Sodobni človek je izgubil vso odmaknjenost, ki zadeva liturgijo, in ves čas služi svojemu ugodju. Naš čas pa nujno potrebuje odmaknjenost in vsakršna razprava o ponovni vzpostavitvi liturgične prenove [v lat. pomenu "restauratio", op. p.] terja, da se ljudje najprej oddaljijo od svojih želja, da bi sploh lahko spoznali, kaj želi Bog. Še več, poplava možnosti izbire in pomanjkanje odmaknjenosti sta privedla do neke vrste imanentizma. Imanentizem je vrsta filozofije ali prepričanje, ki trdi, da je pomembno zgolj tisto, kar je v nas in prihaja od nas; če ni od nas, nima nobenega pomena ali teže. Imanentizem izvira iz dveh latinskih besed: "in" in "manere", kar pomeni ostati v nečem, ostati znotraj nečesa. Ker je človek sam s svojimi močmi nesposoben doseči nebesa (Babilon in pelagijanska herezija sta to več kot dobro dokazala), mora biti liturgija od Boga in o Bogu, da bi nas tako povlekla iz samih sebe in s tem gojila občutek za presežno. Hrepenenje po presežnem pa je globoko zakoreninjeno v človeško srce.

Starodavna liturgija človeku prinaša tudi globino v njegovo duhovno življenje, in sicer zaradi treh razlogov. Prvi razlog je zahteva po tem, da presežemo sebe in smo se torej pripravljeni dvigniti k Bogu. Če namreč

ostanemo v sebi in če čislamo liturgijo, ki služi našim željam in se vrti okoli nas, smo obsojeni na plitvost in površnost. Če pa liturgija ni na dosegu naših rok, nam ta pomaga priznavati, da je nad nami, da je skrivnostna in da govori o Bogu. Takšna liturgija nas vodi v kontemplacijo. Drugi razlog je dejstvo, da je ta liturgija utemeljena v tradiciji. Tradicija omogoča mehanizem, preko katerega lahko človek zapusti sebe in se preda Bogu, ki mu je tradicija ljuba. Ni mu namreč ljubo, če človek Boga pri liturgiji zaradi svojih želja tlači v svoje roke in zanika tradicijo ter potemtakem nad Bogom prevzema nadzor. Drugače rečeno: tradicija omogoča mehanizem, preko katerega se duhovna in liturgična dediščina svetnikov predaja naprej vsaki generaciji, ki lahko iz nje črpa dragocene sokove za duhovno korist. Sodobni človek je izbral pot nekoga, ki ne pozna svojih zgodovinskih korenin in posledično ne pozna samega sebe. Ker je izbral tako pot in se odločil zavrniti liturgično tradicijo ter jo zamenjati s samim seboj, lahko zase pričakuje le to, da se bo izgubil in nikoli resnično razumel samega sebe. Tradicija omogoča dobro pot za mlade, da se utrdijo na temelju modrosti preteklosti. To se ne nanaša zgolj na značilnosti kulture, ampak tudi na liturgijo in duhovnost.

Tretja pomembna značilnost, ki jo pri- naša starodavna liturgija, je ponavljanje. V današnjem času povprečni sodobni človek zavrača ponavljanje, ker je obseden z novostmi. Novosti nedvomno zadovoljujejo naše ugodje, vendar ne dajejo nujno globine. Da bi se poglobili v nekaj, potrebujemo čas in ponavljanje določenih dejanj ali postopkov. Latinski pregovor pravi: "Repetitio mater discendi", ponavljanje je mati učenja. To načelo ne velja zgolj za učenje, ampak tudi za duhovno življenje. Ko ponavljamo molitev, nam njen pomen postaja vse bolj razumljiv in pomenljiv. Ponavljanje nam omogoča, da v molitev vstopamo na bolj izpopolnjen in bolj poglobljen način. Ker starodavni obred ne dopušča novitet, pač pa goji ponavljanje, nas usmerja na pot osredotočanja na skrivnosti,

ki so že navzoče, namesto da bi nas stalno odnašalo k stvarjem, ki se vsakič pojavljajo na novo. S tišino, ki tiša našo samovoljo, in s ponavljanjem, ki je značilno za vsako mašo, nam je dano, da smo soudeleženi v mašnih skrivnostih ter se v njih vedno bolj izpopolnjeno poglobljamo. Prepogosto sodelovanje [pri pokoncilski liturgiji, op. p.] je bistveno bolj podobno telesni dejavnosti kot pa večji in dejavnejši soudeležbi, ki je nujno duhovna soudeležba.

Novosti v liturgiji povzročajo duhovno preobjedenost, tj. duhovno pomanjkljivost, ki postavlja v središče zgolj človekovo teženje in hotenje po telesni in duhovni tolažbi, poslani od Boga, namesto da bi tolažbo jemala kot sredstvo za rast v svetosti. Duhovna preobjedenost se dogodi tedaj, ko ljudje opravljajo določene duhovne ali religijske postopke izključno zavoljo tolažbe ali ugodja, ki iz njih izhajajo. V takem primeru končni cilj vsega postane ugodje, ne pa Bog. Novosti povzročajo duhovno preobjedenost zato, ker zaradi njih ljudje razmišljajo v smislu: "Kar je novejše, je vedno boljše." Slehera nova stvar jim tako prinaša neko ugodje. Tukaj lahko dobro vidimo, da se novosti izrojevajo v nekaj, kar mora ljudi vzdrževati v stanju zabave. Nevarnost za duhovno rast je v tem, da se ljudje osredotočajo na novosti, ki povečujejo njihovo ugodje, s tem pa se odvrčajo od Boga, saj se vse vrti okoli tega, kar je ljudem všečno.

Starodavni obred uničuje duhovno preobjedenost na treh ravneh. Prvič, tišina jemlje človeku skušnjavo po govorjenju. Dejstvo je, da je nekaterim ljudem pri srcu, da na glas izrekajo molitve zaradi "duhovnih višin", če uporabimo izrojeno besedno zvezo iz šestdesetih in sedemdesetih let, ki se nanaša na govorjenje. Drugič, ponavljanje omogoča, da želje, ki hlatajo vedno po nečem novem, niso uresničene. Ponavljanje zaradi duhovne koristi je nekaj, kar je cenjeno na razumski ravni in ne čustveno-ravnemalni. Naše želje in čustva se namreč lahko hitro začnejo dolgočasiti, če človek stalno ne izkuša česa novega; po drugi strani pa razum vedno

priznava vrednost nečesa, s čimer se srečuje, tudi če je to srečevanje izrazito in ponavljajoče se. Tretjič, določen užitek se v človeku prebudi takrat, ko ima ta nad nečim nadzor. Tu gre zopet za razlog več, zakaj je pomembno imeti urejen in s strani Cerkve določen obred, ne pa nekaj, kar je plod človekovega okusa. Dokler bo obred odvisen od naše poljubne izbire in ne od univerzalnega zakona Cerkve, se bomo venomer spopadali s skušnjavo imeti nad njim nadzor in ga oblikovati po mili volji. Dokler se tega ne bomo rešili, se bomo predajali našim naravnim strastem, namesto da bi skrbeli za duhovno dobro.

Pokoncilski liturgija se je zapletla tudi v naslednjo težavo. Čeprav glasba ni del novih obredov kot takih, se nekatere oblike glasbe v njih uporablja zato, da bi povzdignile nekatere čutne in čustvene užitke, ki iz njih izhajajo, pozablja pa se na korist glasbe, ki lahko človekov razum in voljo pripelje bliže k Bogu. To vodi do povzročanja zmede pri ljudeh, saj niso več zmožni ločevati med ugodnimi doživljaji in dejanskim doživetjem Boga. Ljudje tako mislijo, da je prava izkušnja Boga vedno skladna z njihovim ugodjem. Čeprav je doživljanje Boga na onem svetu resda vedno prijetno, so srečanja z Bogom v zemeljskem življenju lahko različna, pogosto grenka in boleča; ne zato, ker bi bil Bog pomanjkljiv in ne bi zmožni z nami ravnati na blag način, ampak zaradi naših pomanjkljivosti in grehov, ki nam povzročajo bolečino. Kakor je dejala že sv. Terezija Avilska: "Bog, če na tak način ravnaš s svojimi prijatelji, ni nič čudnega, da jih je tako malo."

Bistveno je v tem oziru to, da mora biti glasba z vsemi drugimi vidiki obreda naravna na k temu, da ljudem odvzema breme čutnih sladkosti in nenehnih tolažb, za katere bi ti mislili, da so edini cilj duhovnega življenja. Prav zato se gregorijansko petje, ki govori razumu in volji, naravno sklada z molitvijo, ki je opredeljena kot dviganje uma in srca k Bogu. Gregorijansko petje ne nagovarja naših čustev ali želja, pač pa nas njegova lepota na naraven način vodi v kontemplacijo

božjih resnic in skrivnosti, ki se pri obredu ponavzočujejo.

Če se vrnemo k vprašanju liturgične izbire, lahko opazimo, da se s splošno veljavnimi vnaprej določenimi zakoni Cerkve izognemo, da bi določena oseba ali skupina uveljavljala lastno voljo v odnosu do duhovnega življenja in tako vsiljevala svoje želje ali svoj duhovni slog tudi vsem ostalim. Z drugimi besedami: splošno veljavna pravila preprečujejo, da bi se nekdo povzdignil nad ostale in jim ukazoval v skladu s svojimi željami in odločitvami ter tako vdiral v njihovo duhovno življenje. Ker se ljudje preprosto razlikujejo po svojih naravnih danostih, obred kaj hitro izgubi svoj duhovni naboj in univerzalnost, če se ne osredotoča na celoto in če postane rezultat

želja posameznika ali skupine. Te želje pa se razlikujejo od osebe do osebe in ne morejo pri vseh doseči enakega sprejema.

Pri tradicionalnem obredu ni formalnih možnosti za skušnjava prikrojevanja po lastnem okusu. Ena izmed prednosti starodavnega obreda je tudi ta, da sploh ni pomembno, v kateri župniji prisostvujemo temu obredu. Povsod namreč poteka enako. Ker možnosti novega obreda dopuščajo sproti prikrojene posebnosti, novi obred ni več katoliški (to pomeni univerzalen, vesoljen). Že iz razloga, ker živimo v dobi izjemne mobilnosti, je bila sprememba obreda še posebej nepreudarna. Tega sem se zavedel, ko sem se odpravil v Rim in prisostvoval pri maši v italijanskem jeziku. Če bi bil deležen maše v latinskem jeziku

*Le eno, eno si želim,
da v hrupu tem in v strahu tem,
da v begu tem, v diru vsem
pri tebi mir dobim.*

Jakob Emeršič: Tvoj dar

Zimski motiv – Pohorje 4 (foto: Janez Oblonšek)

in po starodavnem obredu [ki ne dopušča prikrojevanja, op. p.], bi se počutil kot doma. V resnici pa sem zaradi novega obreda postal zgolj zunanji opazovalec. Ravno zato latinski jezik in natančno določen obred nagovarjata na univerzalen način: naj pri njem prisostvujemo v katerikoli državi in v katerikoli župniji na svetu, v vsakem primeru se bomo počutili kot doma. Čeprav morda v tuji državi ne bomo razumeli pridige, bomo še vedno vstopili v obred z istim žarom in poglobljenostjo, kakor bi to storili v domači župniji. S tem se tudi izognemo dandanes pereči težavi odpadanja od lastne župnije, saj za kaj takega, v kolikor upoštevamo starodavni obred, ni nobenega razloga. V današnjem času se namreč dogaja nekakšno "župnijsko nakupovanje", ko ljudje iščejo in izbirajo duhovnike ter maše, ki se prilegajo njihovim željam.

Latinski jezik prinaša tudi določeno obliko samoodpovedi, saj nam preprečuje, da bi prevajanje in prilagajanje obreda prepuščali tistim, ki imajo za to vprašljive sposobnosti ali namene. Samostojni ljudski jeziki so najboljši primer tega, o čemer smo pravkar pisali: so simbol hotenja majhne skupine, ki bi svojo duhovnost vsilila vsem ostalim. Želja po samostojnem in razdruževalnem jeziku je odraz pričakovanja, da se mora obred prilagajati skupini. Velja pa ravno obratno: skupina naj se prilagodi obredu. Latinski jezik take zamisli zavrača, saj smo čisto vsi pred tem jezikom enaki in pod njim združeni. O tem razlaga tudi papež Janez XXIII. v "Veterrum sapientia" ["Modrost starih", apostolska konstitucija iz leta 1962, op. p.]. Latinščina spodbuja posebno vrsto samoodpovedi, kajti preprečuje nam, da bi jezik uporabljali in zlorabljali za lastne cilje. Prav tako daje duhovniku zvestobo temu, kar je določila Cerkev, s tem pa brzda njegove osebne želje. Če se namreč drži splošno veljavnih pravil in s tem brzda osebne želje, bo tudi samega sebe z večjo lahkoto dajal na razpolago ljudem.

Latinščina in natančno določene rubrike nas vodijo k izstopanju iz samih sebe, da bi postali nič. Sveti Janez od Križa je pogosto

omenjal, da moramo postati nič, če želimo, da Bog v nas postane vse. O tem nas uči tudi sveti Janez Krstnik (ki ga lahko povežemo z načeli starodavnega obreda): "On mora rasti, jaz pa se manjšati." Izstopanje iz samih sebe, kar starodavni obred tudi terja, je nujno za vsako pristno duhovnost.

III. IZPOPOLNJEVANJE V KREPOSTI

O sredotočimo se na naslednjo temo: izpopolnjevanje v kreposti. Ker nam stara maša narekuje, da izstopimo iz samih sebe, nas naredi bolj ponižne. To je nekaj nujno potrebnega, saj vsak izmed nas trpi za napuhom. Še več, ker nam obred ne dopušča imeti nadzora nad njim, nas uči zmernosti, to je kreposti, po kateri ne padamo v skrajnosti, in sicer ne v dejanjih ne v odzivih na njih. Obstaja nešteto zgodb laikov in duhovnikov znotraj novega obreda, ki so bili besni zaradi nečesa, kar je mašnik storil. Ko govorimo o maši, duhovnikova dejanja ne smejo biti razlog za jezo. Ko pa postajajo razlog za jezo, pri laikih uničujejo krepost zmernosti. Če imamo opraviti z natančno določenim obredom in duhovnikom, ki, sledeč rubrikam, obred opravlja pobožno, je možnost, da bi bili laiki jezni zaradi duhovnikovega izvajanja, zelo majhna. Na tak način torej stari obred zagotavlja zmernost.

Ponižnost je temeljna krepost za premagovanje mesenih poželenj, to je vsega tega, kar nas nagiba k telesnim užitkom. Ponižnost je krepost, ki človeka pripravi, da samega sebe nima za večjega, kot je v resnici. Sveti Tomaž Akvinski nas uči, da je ponižnost korenina vseh ostalih kreposti in da zato nobena druga ne more obstajati brez nje. Stara maša izkoreninja napuh in goji ponižnost, ker ta ni pogojena z našimi zunanjimi dejanji in nasploh od nas ni odvisna, temveč je sad delovanja Boga. Še več, ko se ponižno približujemo skrivnosti, ki je za človeka v tem življenju nedoumljiva, nam to povečuje občutek majhnosti pred Bogom. Vse to vedno bolj odstranjuje naše človeško obnašanje, saj

se najdemo pred nekom, kateremu lahko zaradi njegove veličine vzklikamo le "ave", kar je izraz velikanskega čudenja in občudovanja. "Ave" nas na naraven način privede do tega, da se ustavimo in razmislimo o sebi v luči tistega, kar je čudovito; prevzame nas in posledično daje zmernost vsemu, kar počnemo. Starodavni obred, ki stoji na dveh največjih krepostih, na katerih stojijo vse ostale, to je na ponižnosti in zmernosti, nam predočuje sledeče Kristusove besede: "Učite se od mene, kajti jaz sem krotak in v srcu ponižen." Z drugimi besedami: "Sam se podrejam resnici, nisem nadut in o sebi ne mislim, da sem večji, kot sem v resnici, v svojih dejanjih in odzivih ne padam v skrajnosti." Tega si moramo želeti pri vsakem obredu. Obred mora govoriti nam; ne z našimi besedami, ampak z besedami Kristusa. Na ta način lahko starodavni obred razumemo metaforično: "Učite se od mene [obreda, op. p.], kajti jaz sem krotak in v srcu ponižen."

Ko zmernost in ponižnost zasedeta pravo mesto, je povsem naravno, da jima sledi krepost pobožnosti. Pobožnost je krepost, ki sodi pod okrilje bolj splošne kreposti pravičnosti. Še posebej se nanaša na religijo, v kateri človek nekaj, ponavadi nekaj svetega, močno ceni in časti. Starodavni obred nam pomaga, da dajemo čast tistim stvarim, ki so svete. Prvič, od nas pričakuje ponižnost in priznanje veličine svetega. Drugič, od nas pričakuje, da k Bogu pristopamo v stanju samoodpovedi in podreditve; prav v tem pogledu je starodavni obred odličen. Naj navedemo primer: duhovnik sklanja svojo glavo, upogiba kolena in v molitvah pogosto ponavlja besede zavedanja svoje majhnosti, da bi se Bog ozrl nanj in da bi mu njegova dejanja bila pogodu.

Starodavni obred nas uči tudi vztrajnosti, ki nam da vedeti, da imamo v življenju opraviti z duhovnim bojem. Na samem začetku, ko duhovnik v zakristiji oblači albo, izreka molitev, v kateri prosi Boga, naj mu nadene šlem odrešenja, da se bo lahko boril proti zalezovanjem hudiča. Prav tako pa starodavni obred krepi vlogo duhovnika in potrjuje

njegovo moškost, saj duhovnik ni podrejen kakemu liturgičnemu komiteju, ki bi mu narekoval, kako naj opravlja obrede.

Na tem mestu velja omeniti, da močno priporočamo članek očeta Jamesa McLucasa, ki govori o poženščenosti duhovništva (pomladna številka revije "The Latin Mass Magazine" iz leta 1998). V tem besedilu se seznanimo s tem, da so novi obredi duhovniku odvzeli tiste lastnosti, ki so moške, na primer vlogo oskrbe in varovanja svoje duhovne družine. V starodavnem obredu lahko svojo duhovno družino z obhajilom hrani le duhovnik. To pomeni tudi, da je on tisti, ki varuje svete skrivnosti. Sistematična odstranitev vsega tega, kar poudarja moško in očetovsko vlogo duhovnika, je oslabila našo zavest o duhovništvu. To velja še toliko bolj, ker ljudje sprejemamo za zgled to, kar nam je ponujeno. Če torej pred ljudi postavimo oslajeno podobo duhovništva, ki ima malo ali nič kreposti in moči, lahko mirno sprejemamo, da duhovniki postajajo šibki in poženščeni. S tem pa privabljamo bogoslovce, ki so tudi sami taki. Moč je opredeljena kot delovanje gorečega dobrega in starodavni obred duhovniku omogoča več kot primerno pot, da si pridobi največjo in najzahtevnejšo moč: samodisciplino in samoodpoved.

Starodavni obred se tudi izogiba kršitvam pravice. Novi ZCP določa, da imajo laiki pravico prisostvovati liturgiji v skladu z liturgičnimi rubrikami. Ker se je pri duhovščini zaradi gore možnosti občutek za to, da verniki dobijo, kar jim pripada, sprevrgel, duhovniki nimajo več zavesti o tem, da jim je maša zaupana in da zato oni zanj odgovarjajo. To je privedlo do miselnosti, ki trdi, da lahko duhovnik z liturgijo počne vse, karkoli se mu zahoče. Čeprav cerkveni dokumenti jasno govorijo, da temu ni tako, ostaja dejstvo, da vse te možnosti izbire na prikrit način izražajo načelo "delaj, kar hočeš". Prav zato obred, v kolikor ga duhovnik podvrže svojim željam in ga s tem zlorablja, po nepotrebnem povzroča pri laikih zahtevo po pravici, ki naj velja za vse enako. Ko namreč duhovnik počne nekaj,

kar nasprotuje rubrikam, ali ko uporablja možnosti in si izbere eno izmed njih, to izziva v ljudeh vznemirjenost in poraja prepričanje, da se duhovnik ne zmeni za to, kar od njega zahteva Bog, ampak sledi temu, kar je njemu osebno pogodu; kaj takega velja še posebej tedaj, ko nekomu izmed laikov določena možnost ni pri srcu. V osnovi obred maše govori o Bogu in je stvar Boga. Obred želi Bogu na najboljši način vračati, kar mu gre. Da bi bil obred ustrezen, mora biti prepojen z globoko dovzetnostjo do pravice. Preko daritve Bogu in prilagojenosti obreda daritvi, spoznavamo, da se ljudje v odnosu do Boga ne moremo sklicevati na nobeno zaslužnje ali nam lastno pravico, saj smo zgolj od njega ustvarjena bitja. Ravno zato je pomembno, da maša ni stvar nas in ne govori zaradi nas, ampak je stvar Boga in govori zaradi Boga. Starodavni obred nam pomaga pozabiti na same sebe in se zavezati izkazovanju pravice Bogu skozi Daritev.

Starodavni obred budi vero, upanje in ljubezen. Vero budi zato, ker jo povzdiguje s pomočjo mojstrskega izražanja katoliške teologije. Vera prihaja do nas preko poslušanja in poslušamo jo lahko v čisto vsaki molitvi starodavnega obreda. Upanje budi zato, ker nas opremlja z globokim občutkom za presežno in našo soudeležbo v njem. Ljubezen budi zato, ker nas opominja, da je slavljenje namenjeno Bogu in ne nam. Ljubezen [v krščanskem smislu, "caritas", op. p.] je opredeljena kot ljubezen do Boga in bližnjega zavoljo Boga. Tudi ko ljubimo svojega bližnjega, moramo to delati zavoljo Boga. Zaradi tega nam obred pomaga, da se v celoti osredotočimo na Boga, to pa pomeni, da nam starodavna liturgija daje pravilno smer v duhovnem življenju. Četudi teoretično temu ne bi bilo tako, starodavni obred budi ljubezen že zato, ker brzda človeške slabosti in človeku odvzema možnost, da bi obred oblikoval po svojem okusu, na tak način pa pri svojem bližnjem povzročal slabo voljo ali celo jezo, saj bi se z vsiljevanjem lastne volje povzdigoval nad drugimi.

IV. PREVLADA MOLITVE

Zadnji vidik starodavnega obreda, ki ga obravnavamo, je prevlada molitve. Omenjali smo tišino in njeno koristnost za poudarjanje visokosti molitve. Visokost oziroma izjemnost molitve ni zahtevana na področju govorjene molitve, nujna pa je pri miselni molitvi in pri vseh njenih sedmih ravneh. Sveti Avguštin je zatrjeval, da kdor ne moli, svoje duše ne more rešiti. Dejstvo je, da sta se v današnjem času, v teku zadnjih tridesetih let, miselna in govorjena molitev znašli na nasprotnih bregovih. To velja še posebej za laike, čeprav tudi duhovniki iz tega niso izvzeti. Menim, da je tak odnos do molitve pogojen s spremembo mašnega obreda. Novi obred se v celoti osredotoča na govorjeno molitev in močno poudarja zgolj njeno skupnostno plat. To je privedlo do miselnosti, ki ljudem narekuje, da imajo veljavo le tiste oblike molitev, ki so govorjene in hkrati skupnostne. Posledica pa je ta, da ljudje ne molijo več sami zase in v tišini.

V nasprotju z omenjeno škodljivo miselnostjo pa starodavni obred naravnost kliče k molitvenemu življenju. Tišina v času maše [v smislu umanjkanja odgovarjanja vernikov in zaradi določenih delov maše, ki jih duhovnik izreka šepetaje, op. p.] ljudem naroča, naj molijo. Obstajata le dve možnosti: ali se bo kdo zaradi zmedenosti izgubil ali pa bo molil. Tišina s svojo spodbudo k molitvi uči ljudi, naj molijo sami zase. Čeprav, če smo natančni, ljudje tedaj ne molijo sami za sebe, kakor da bi molili za lastno korist, in tako v svoje osebne molitve pridružujejo tudi molitve duhovnika ter so skupaj z njim in vsemi ostalimi deležniki Daritve, so vseeno ta duhovna dejanja storjena v mislih oz. v notranjosti osebe. Maša jih na tak način povsem naravno usmerja ravno k tisti vrsti molitve, ki je notranja in tiha. To je eden izmed razlogov, zakaj ljudje, ki prisostvujejo pri stari maši, po njenem koncu še naprej nekaj časa molijo in so po njej bolj umirjeni, kot so bili pred njo. Če je vse storjeno govoreč in naglas, ljudje mislijo,

da je vsega konec, ko glasovi utihnejo. Prav to se dogaja pri novem obredu. Zelo težko je namreč pripraviti ljudi, ki se udeležujejo novega obreda, da bi se po maši Bogu zahvalili in tako po njej še nekaj časa molili, saj so se njihova čustva in težnje premočno navadile na govorjenje naglas.

Starodavni obred nam daje tudi okus nebes. Ker oltar predstavlja črto ločnico med posvetnim in svetim, med zemeljskim in nebeškim, in ker duhovnik stoji pred oltarjem, da bi Bogu predal Daritev, nas tradicionalni obred navdaja z občutkom približevanja nebesom, saj nas ves obred z duhovnikom na čelu želi privedi v večnost. Tovrstna značilnost nas takoj potegne v molitev in nas opremi s čutom za presežno ter nadnaravno, kar je za molitveno življenje ključnega pomena. Prav tako številne omembe svetnikov spodbujajo predanost Bogu, saj so nam ravno svetniki dani za zgled predanosti. Latinski jezik pa je tisti, ki omogoča pridih skrivnostnosti. Lepota obreda, lepota tega, kar nas obdaja, izhajajoča iz obreda samega (kakršne so cerkve, načrtovane prav za ta obred), liturgično petje – vse to nas vodi h kontemplaciji, k iskanju tega, kar je zgoraj.

ZAKLJUČEK

Jasno je, da nismo izčrpali vseh duhovnih vidikov starodavnega obreda, vendar ta štiri področja, ki smo jih pokrili, brez vsakega dvoma kažejo na to, da predstavljata starodavni obred in oblike novega obreda različne duhovnosti. Če želi Cerkev posredovati laikom čut za presežno, če želimo imeti ponižne duhovnike, če želimo imeti obred, ki ga vodi ljubezen in ima tako Boga postavljenega za središče naših hrepenenj, mora Cerkev

starodavno liturgijo znova obuditi in jo očitno privedi na dan. Gre za liturgijo, ki jo je postavil Bog: bodisi takrat, ko je Kristus bival na svetu bodisi skozi ljubeče roke svetnikov v teku zgodovine. Ne moremo se namreč zadovoljiti z liturgijo, ki je narejena z našimi lastnimi rokami. Zaradi tega sam ne sodim v skupino tistih, ki želijo uvesti še kakšen nov obred. Potrebno je, da se božje delo vrne nazaj. Če ne drugega, nas starodavni obred uči, da ne potrebujemo izražanja in izpostavljanja samih sebe. Potrebujemo Boga.

Prevedel Simon Malmenvall

1. Besedilo predstavlja tematsko nadaljevanje in izostritev članka "Konzervativno katolištvo proti tradicionalnemu: razločitev s filozofskimi razlikami", objavljenega v št. 7/8, l. XLI (2012), ki je v osnovnih potezah predstavil pomen t.i. svete tradicije znotraj Cerkve in pokazal na problematiko njenega (ne)sprejemanja. Pričujoče besedilo se osredotoča na najvidnejši del katoliške tradicije, to je na liturgijo. Podaja nam sintezo in obenem apologijo teološke vsebine, ki jo vsebuje tridentinska liturgija, kakor je bila (kot ureditev predhodnega večstoletnega obrednega izročila latinskega Zahoda ter tako del ene in iste liturgije, vpete v živo delovanje svete tradicije) izoblikovana leta 1570 pod papežem Pijem V. Šlo je za najpogostejšo liturgično prakso v Cerkvi do leta 1969, odtlej pa je pod nazivom "Forma extraordinaria" ("Izredna oblika") še vedno povsem veljavna kot sestavni del enega "rimskega obreda" ("Ritus Romanus"), sestavljenega iz dveh oblik ("redne" in "izredne"). Od leta 2007 na pobudo papeža Benedikta XVI. (formalno) potekajo spodbude za njeno večjo vlogo v duhovnem življenju katoličanov. Na zgodovinsko perspektivo s svojim dolgim trajanjem opozarja v prevodu tudi beseda "starodaven", ki se nanaša na liturgično kontinuiteto in pozitivno konotacijo (kar posredno sporoča avtor z uvajanjem razlike med besedama "ancient" in "old", "antiquus" in "vetus", "starodavno" in "staro"). O avtorju in idejnem kontekstu gl. prvo opombo članka "Konzervativno katolištvo proti tradicionalnemu: razločitev s filozofskimi razlikami" v št. 7/8, l. XLI (2012). Prvotni naslov članka se glasi: "The Spirituality of the Ancient Liturgy". Objavljen je bil leta 2001 v dveh delih (poletna in jesenska številka) v reviji "The Latin Mass Magazine". Dostopen je tudi na spletnih naslovih: http://www.latinmassmagazine.com/articles/articles_2001_SU_Ripperger.html in http://www.latinmassmagazine.com/articles/articles_2001_FA_Ripperger.html.